

TORTOSA: UN FUTUR AMB MÉS PROTAGONISME I MÉS AMBICIÓ

La gent de les comarques de l'Ebre sempre ha tingut una remarcada personalitat que la fa sentir diferent tant dels catalans com dels valencians. Les terres de l'Ebre fan de pont entre el Principat de Catalunya i el País Valencià. Durant anys van fer també de frontera entre els regnes cristians i els àrabs. Poblades per gentes diverses, aquesta situació de frontera ben segur que contribuï a reforçar la seua personalitat.

Des del punt de vista lingüístic és del tot evident l'originalitat de les terres de l'Ebre. I, encara que sembli contradictori, és justament aquesta originalitat, aquesta diferència, un dels factors que permet, amb tota eficàcia, de fer palesa la unitat de la llengua. El parlar tortosí (així s'anomena el parlar del Baix Ebre, del Montsià, de la Terra Alta i de la Ribera d'Ebre i en sentit més extens també el del Maestrat, el dels Ports de Morella i el del Matarranya) demostra la continuïtat lingüística entre els territoris de parla catalana: combina elements del català nord-occidental i del valencià i, com que conserva elements de la llengua antiga, comparteix també molt trets amb el balear (i de vegades, tot i que tortosí i balear formen part de dos grups dialectals diferents, alguns d'aquests trets compartits són exclusius dels dos dialectes).

Parlar de les terres de l'Ebre ens porta inevitablement a parlar de la ciutat de Tortosa, el nucli urbà aglutinador d'aquestes comarques des del punt de vista cultural, institucional i econòmic. Que Tortosa recuperi protagonisme és d'interès comú per a tots. I Tortosa ja té les bases per refer-se com a centre urbà amb iniciatives: té el pòsit cultural dels segles passats, i això és essencial.

Quins són els factors, doncs, que, al meu parer, tindran un pes fonamental a l'hora de plantejar les perspectives de futur? D'una banda la voluntat de la gent per atrevir-se a ser més lluitadors, de l'altra el canvi d'orientació del particularisme en el sentit de fer-lo productiu per al país i no només per al petit territori.

Pel que fa al primer factor voldria fer unes referències històriques que ens aclariran les coses. La ciutat de Tortosa era a l'Edat Mitjana una de les més importants de Catalunya. Per la seva especialment privilegiada situació geogràfica i climàtica tingué un pes econòmic destacable.

Tot i això, ja des d'antic es detecten símptomes del fet que la ciutat no aprofita prou bé els seus recursos per obtenir encara una major puixança dins del país. Cristòfol Despuig ja ho denunciava en els Col·loquis:

"La prova tenim en la mà ab aquesta ciutat que com, senyor, haveu dit, Tortosa no obstant que és la tercera població de Cattanlunya en cantitat, és tan poca al respecte del que deuria ser que no és casi res, perquè ¿Què ha de tenir un poble per a fer-se gran que no tinga Tortosa? Primerament bon clima, bon siti, molt comersi per la mar y per lo riu y també per la terra, dos port a la mar e igual distància a les tres principals ciutats de la corona; y en la mateixa està de la de Mallorca. Molta còpia de averies, de sal y de peix major, de varietat y abundància de fruites, gran longitut y latitut de tèrmins, molta llibertat per sos privilegis i ab tot assò la vem tan poca: com és donchs que pot ésser sinó que, com diu lo senyor don Pedro, a Déu plau així?"

Els personatges es resignen: no hi ha explicació possible si no és que això sigui la voluntat de Déu. Però Despuig mateix dona elements per comprendre quina és la veritable causa del problema: la falta de visió de futur d'una gent que probablement ho han tingut tot massa fàcil perquè la naturalesa és generosa. Així ens explica com, per motius econòmics, deixa de construir-se la sèquia per a regadiu (en boca de Fàbio, ciutadà tortosí)

"dexen de fer eixa sèquia perquè costaria cinquanta milia ducats o més, que ja veu vós quant és excessiva la summa per a una ciutat com Tortosa".

I en resposta a això el cavaller Lúcio (o Libio en ed.Fidel Fita), que és, de fet, l'autor, adverteix els grans avantatges que això tindria per a Tortosa i retrau als tortosins actuals la poca empenya que tenen comparats amb els seus avantpassats

"si nostres avis, los que feren aquella tan admirable obra de la çut per a poder traure rech de Ebro, que aprenia llavors a tot lo món impossible poder-la fer, resucitaven y veyen la negligència y pusilanimidad de nosaltres en no haver tingut ànimo ni indústria per a proseguir y donar conclusió en lo que resta a fer, que és la sèquia, avent ells emprès y acabat lo més dificultós y casi impossible ¿què dirien y en què.ns tindrien? Tinch cregut que.ns negarien per fills com a indignes de tals pares".

Avui, com llavors, Tortosa i les terres de l'Ebre tenen un futur. Però parlar de futur, i encara més, parlar senzillament de vida, vol dir lluitar. Les coses no arriben soles. I els nostres polítics (que també es nodreixen de l'empenya de tots els habitants del país i la necessiten) poden fer molt per canviar la dinàmica d'aquestes terres i d'aquesta ciutat.

Al·ludia a un segon factor, el canvi d'orientació del particularisme (i empro el mot en sentit positiu). Sovint hem defensat la nostra identitat, la nostra diferència, com un element d'oposició envers els catalans del Nord. Crec que el plantejament és defensar aquesta personalitat en virtut de la importància innegable que té per a Catalunya. I així s'ha de fer veure als polítics del país, que, malauradament, i de vegades no per malvolença, sovint ignoren moltes realitats. Catalunya és la primera interessada a no deixar perdre una part del que constitueix, en manera important, la seva personalitat.

I permeteu-me que plantegi un objectiu immediat a aconseguir en l'àmbit cultural (no ignoro que hi ha altres objectius de l'àmbit de l'economia que probablement també són fonamentals però jo he de limitar-me al meu àmbit professional que és el que conec): la Universitat. Recordem que Tortosa és l'única ciutat de Catalunya que no ha recuperat la universitat després dels Borbons. El país s'enriqueix si recupera les institucions culturals amb tradició i solidesa. Les terres de l'Ebre i Tortosa poden tenir una nova saba vital si els estudiants d'algunes especialitats es queden aquí. És Catalunya qui hi guanya. Des del punt de vista cultural mai no es podran revifar les nostres terres si no recuperem la Universitat.

Per acabar, voldria comentar un aspecte del tema que es planteja que tots tenim al cap, potenciar la ciutat pot semblar una actitud de centralisme. Molts, en un moment o altre ens hem queixat del centralisme de Barcelona, però tots veiem que al país li cal una gran ciutat i que, sortosament en tenim una que té categoria de capital. Cal trobar l'equilibri entre promoció ciutadana, promoció de les poblacions, promoció rural, però una cosa no va mai deslligada de l'altra.

Salvant les distàncies, doncs, aquesta és la porposta: potenciar la ciutat en benefici de les terres de l'Ebre, que sempre han tingut un nucli urbà més o menys aglutinador (millor que procurem que ho sigui més) i que malauradament comencen a perdre'l perquè tots plegats som incapaces de defensar el que realment ens convé. Les poblacions de les terres de l'Ebre sortiran tan afavorides com Tortosa si es vitalitza la ciutat.

M. ÀNGELS MASSIP I BONET
Nascuda a Tortosa el 27 de juny del 1958.
Professora d'Història de la Llengua
i Dialectologia de Filologia Catalana,
a la Universitat de Barcelona.
Esriptora de: Estudi descriptiu del parlar tortosí (1989),
Comèdia de Santa Bàrbara de V. García, etc.
Conferenciant i articulista.